

OECD Ülkelerinde Ekonomik Küreselleşme ve Toplu Pazarlık İlişkisine Bakış

Orhan CENGİZ¹

ORCID: 0000-0002-1883-4754

Öz: 1980'lerden itibaren neoliberal paradigmlar her alanda etkisini göstermiştir. Söz konusu 40 yıllık süreçte ekonomi politikalarının yönlendirilmesinde küreselleşme çok önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomi-politik yapıda yaşanan dönüşümler kapsamında dışa açılma politikaları, ülkelere çeşitli açılardan fırsatlar sunsa da düşük vasıflı işgücünün çalışma koşullarının aşınmasına yol açan mekanizmaları da harekete geçirmektedir. Bu noktada, ekonomik küreselleşmenin işçi hakları üzerinde yarattığı etkinin boyutu ve yönü önem kazanmaktadır. Bu açıdan ele alındığında ticari ve finansal açıklıkla karakterize edilen ekonomik küreselleşme, toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranını yakından etkilemektedir. Bu çalışmada, 2000-2016 dönemine ait veriler kullanılarak 10 OECD ülkesinde (Kanada, Çekya, Almanya, Macaristan, Hollanda, Portekiz, İspanya, Birleşik Krallık, ABD ve Danimarka) ekonomik küreselleşmenin toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranına etkisi panel ARDL yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre ekonomik küreselleşme, toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranını negatif etkilemektedir. Modele dâhil edilen kontrol değişkenlerinin etkisine bakıldığında; nüfus ve kamu borcu toplu pazarlık kapsamında çalışanların oranını negatif etkilerken, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği pozitif etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Küreselleşme, Toplu Pazarlık, Çok Uluslu Şirketler, Panel ARDL

An Overview the Relationship between Economic Globalization and Collective Bargaining in OECD Countries

Abstract: Since the 1980s, neoliberal paradigms have shown their impacts in all fields. Globalization has an important place in guiding economic policies in a given 40-year period. Within the scope of the transformations in the economy-political structure, although the opening-up policies provide opportunities for countries in various aspects, they also prompt the mechanisms that cause the working

¹ Öğr. Gör. Dr. Çukurova Üniversitesi, Pozantı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi
Makale Geliş Tarihi:24.04.2021 - Makale Kabul Tarihi:09.09.2021

conditions of the low skilled labor force to erode. At this point, the size and direction of the impact of economic globalization on workers' rights become a matter. From this point of view, economic globalization, which is characterized by trade and financial openness, closely affects the collective bargaining coverage rate. In this study, the impact of economic globalization on the collective bargaining coverage rate in 10 OECD countries (Canada, Czechia, Germany, Hungary, Netherlands, Portugal, Spain, United Kingdom, USA, and Denmark) is examined with the panel ARDL method, using the data for the period 2000-2016. According to the findings, economic globalization negatively affects the collective bargaining coverage rate. When examining the impact of control variables included in the model, while population and public debt negatively affect the collective bargaining coverage rate, economic growth, and income inequality positively affect.

Keywords: Economic Globalization, Collective Bargaining, Multinational Companies, Panel ARDL

Giriş

Ülkeler birbirlerine entegre oldukça ortaya çıkan ekonomik ve politik sonuçlar simetrik bir yapı ortaya koymamaktadır. 1980'lerden itibaren neoliberal küreselleşme politikaları ile birlikte dışa açılmaya başlayan ülkelerin önemli kısmında istikrarsızlıklar ve kırılğanlıklar belirgin biçimde ortaya çıkmıştır. Ülkeler arasında verimli kaynaklar simetrik olarak dağılmamaktadır. Vasıflı işgücünün ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerde vasıfsız işgücünün ise, ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerde toplandığı dikkate alındığında, ülkelerin emek kompozisyonundaki farklılıklar belirginleşmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi, ülkedeki işgücünün yapısıyla yakından ilişkilidir. Örneğin ülkeler geliştikçe vasıflı işgücü artmakta, buna karşılık yoksullaştıkça vasıfsız işgücü arzı artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde üretken istihdamın kıt olmasının temelinde, verimli kaynakların dağılımındaki asimetric yapı yatmaktadır (Ghose vd., 2008: 37). Stolper-Samuelson Teoremi'nden hatırlanacağı üzere emek kıtlığı olan ülkelerde dış ticaret, reel ücretler üzerinde aşağı yönlü baskı oluşturmaktadır. İhraç edilen ürünlerde yoğun olarak kullanılan faktör gelirlerinin artacağı öngörülmektedir. Gelişmiş ülkelerde karşılaştırmalı üstünlüklere uygun olarak daha fazla emek-yoğun ürünlerin ithal edilmesi, diğer ifadeyle üretken kaynakların bol faktör olan sermaye ürünlerinin üretimine aktarılması söz konusudur. Bunun yanında Teorem'e göre, sermaye ve emek yabancı rekabete tepki olarak sektörler arasında hareketlidir. Emegin pazarlık gücü, nispeten ithalat rekabeti olan sektörlerde zayıflamakta ve göreceli olarak ihracata yönelik endüstrilerde güçlenmektedir (Abouharb ve Fordham, 2020: 4).

Küreselleşme ile birlikte sermayenin uluslararası alanda genişlemesi, artı-değerin artırılması pahasına gerçekleşmektedir. Dolayısıyla sermaye toplumsal bir ilişki olarak ele alındığında, neoliberal küreselleşme politikalarıyla birlikte sermayenin sürekli kâr arayışı, işçilerin aleyhine gelişen bir girişim haline gelmektedir (Savran, 2007: 160). Çünkü küresel entegrasyon, işçiler ve sendikalar üzerinde çeşitli dezavantajlar yaratmaktadır. Küresel Kuzey'in gelişmiş ülkelerinde kısa vadeli çıkarlar için ekonomik küreselleşmenin destek bulması, işçilerin ve sendikaların konumlarının aşınmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan ekonomik küreselleşmenin kurumsal ideolojik temsilcilerinin Küresel Güney'deki ülkelerin ekonomilerini dışa açmaya davet etmeleri ve uluslararası ticari ve yatırımlarda serbestleşme politikalarını uygulamaya zorlamaları, bu ülkelerde işçilerin durumunun kötüleşmesine neden olmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmeye katılmalarını güçlü biçimde destekleyen Dünya Bankası ve IMF'nin dayattığı kredi koşulları, ulusal hükümetlerin işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesini ve ücretlerin ayarlamasını engelleyerek, sermaye sahibi kesimin işçiler üzerinden kârlarını artırmalarına olanak sağlamaktadır (Smith, 2006: 873-875).

Küreselleşme ile çalışma koşulları ilişkisinde, ticaretin serbestleştirilmesinin ve sermaye hareketliliğinin artmasının işçi ücretleri, çalışma saatleri, istihdam güvenliği ve işsizlik yardımları gibi çalışma standartları üzerindeki olumsuz etkisi önemli bir temellendirmeyi ifade etmektedir (Neumayer ve De Soysa, 2006: 32). Üretimin küreselleşmesi, çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) işçi haklarının yetersiz olduğu ülkelere kaymasına yol açmakta, bu da söz konusu ülkelerde '*dibe çeken rekabete (race to the bottom)*' yol açmaktadır. Küreselleşmeyi savunan neoliberal argümanlar ise dışa açıklığın ekonomik büyümeyi teşvik ederek, işgücünün haklarını geliştirecek bir orta sınıfın yaratılmasına hizmet ettiğini savunmaktadır (Blanton ve Blanton, 2016: 1). Bu noktadan ele alındığında ekonomik küreselleşmenin çalışma standardı ve işçi hakları üzerinde yol açtığı farklı türdeki etkiler, sendikalaşma ve toplu pazarlığın rolünü incelemeyi gerektirmektedir. OECD (2019), son 30 yıllık periyotta teknoloji, küreselleşme, organizasyonel yapılarıdaki değişim, imalat sektörünün payının küçülmesi, standart çalışma türlerinin azalması ve nüfusun yaşlanması gibi birçok faktörün etkisiyle toplu pazarlıkların aşınma eğilimine girdiğine dikkat çekmektedir. Bunun yanında politika reformlarının pazarlık sistemlerini âdemi merkezîyetçi yapıya dönüştürecek yönde gerçekleştirilmesi, sendika üyeliğinde yaşanan düşüşler ve istihdam ilişkisinin bireyselleşmesi toplu pazarlığın zayıflamasını hızlandırmıştır.

Bu çalışmada, 2000-2016 dönemi verileri kullanılarak seçilmiş 10 OECD ülkesinde küreselleşmenin toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranına etkisi panel ARDL yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışma özü itibarıyla OECD ülkelerinin bütününe yönelik olarak kurgulanmıştır; fakat 10 OECD ülkesinin dikkate alınma sebebi şudur: Birincisi, ampirik analizde kullanılan toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı değişkenine ait serilerin bazı ülkelerde incelenen dönemin büyük bölümünde hiç değişmemesi nedeniyle bunun ampirik yöntemde

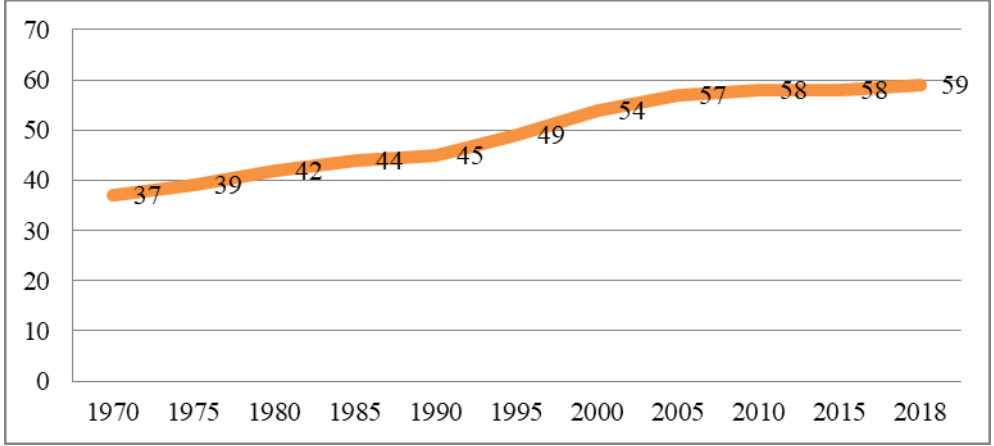
tahmin etmeye imkan vermemesidir. Örneğin Avusturya, Belçika, Yunanistan, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Slovenya başta olmak üzere birçok ülkede bu sorun ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı değişkenine ait verilerin birçok ülke için eksik olması ortaya çıkan bir diğer sorun olmuştur. Son olarak analizde kullanılan GINI değişkeninde de benzer sorunlar söz konusu olmuştur. Dolayısıyla bahsedilen kısıtlar altında incelenen unsurların en sağlıklı sonucu vermesi amacıyla, mümkün olduğunca fazla sayıda ülke analize dâhil edilmiştir.

Çalışmanın organizasyonu şu şekildedir: Birinci bölümde, konuya kısa bir giriş yapılmaktadır. İkinci bölümde, ekonomik küreselleşme ve toplu pazarlık ilişkisinin kuramsal temelleri tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde, ilgili literatürde yapılan çalışmalar karşılaştırılmaktadır. Dördüncü bölümde, çalışmada kullanılan veri seti ve metodoloji yer almaktadır. Beşinci bölümde, elde edilen ampirik bulgular ortaya konulmuştur. Son bölümde ise, elde edilen bulgular ve politika önerileri tartışılmaktadır.

Küreselleşme ve Toplu Pazarlık İlişkisinin Kuramsal Yapısı

Soğuk Savaş sonrası dönemde sermaye hareketliliğinin ve uluslararası teknoloji transferinin artmasıyla, geleneksel ulus-devlet modelinin zayıfladığına dair geniş bir konsensüs söz konusudur. Devletlerin egemenliklerini uluslar-üstü kurumlara devrettiği ve bağımsız ekonomi politikalarını uygulama kapasitelerini yitirdikleri kabul edilmektedir. Küresel piyasalar ve uluslararası ticaret, devletin gücünün azalmasında önemli rol oynamaktadır. Bu noktada uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları (STK), devletin azalan gücünün yeniden dağıtılması misyonunu üstlenmiştir. Ekonomik küreselleşme, devletin gücünün ve özerkliğinin önemli ölçüde kaybolmasına yol açarak, bireylerin tercihlerine yön verme kapasitesini sınırlamaktadır. Ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkeler ticaret, yabancı sermaye, teknoloji transferi ve istihdam yaratılması açısından ÇUŞ'lara bağımlı oldukça, serbestleşme yönünde politikaları benimseye zorlanmaktadır. ÇUŞ'ların ülkeden ayrılma baskısıyla karşılaşmalarından dolayı hükümetler, sermaye kaçışına neden olacağı görüşüyle kısıtlayıcı politikaları uygulama girişiminden kaçınmaktadır (Apodaca, 2001: 588).

Şekil 1. KOF Ekonomik Küreselleşme Endeksi, 1970-2018

Kaynak: Gygli vd., 2019.

Genel anlamda ticari ve finansal açıklığı ifade eden Ekonomik Küreselleşme Endeksinin, 1970'lerden günümüze kadar olan süreçte izlediği seyir Şekil 1'de gösterilmektedir. Söz konusu dönemde ekonomik küreselleşmenin giderek artan bir trende sahip olduğu görülmektedir. Ekonomik küreselleşme kavramı, çalışmanın odak noktasını oluşturmasından dolayı daha yakından ele alınmayı gerektirmektedir. Gygli vd. (2019), tarafından hesaplanan KOF Küreselleşme Endeksinin alt bileşenlerinden birisi olan Ekonomik Küreselleşme Endeksi, ticari ve finansal alandaki serbestleşmeyi kapsamaktadır. *De facto* ve *de jure* olarak iki farklı kategoride ölçülen Ekonomik Küreselleşme Endeksinde, *de facto* fiili olarak gerçekleşen uluslararası faaliyetleri ölçerken, *de jure* fiili olarak meydana gelen bu uluslararası faaliyetleri kolaylaştıran, teşvik eden politikaları ve düzenlemeleri ifade etmektedir. *De facto* Ekonomik Küreselleşme Endeksinde birinci unsur olan ticari küreselleşmede, mal ve hizmet ticareti ile ticari ortak çeşitliliği yer alırken; *de jure* ticari küreselleşme göstergesinde ticari düzenlemeler, ticari vergiler, tarifeler ve ticaret anlaşmaları yer almaktadır. Ekonomik küreselleşmenin ikinci unsurunu oluşturan finansal küreselleşmede *de facto* finansal işlemler; doğrudan yabancı yatırım (DYY), portföy yatırımları, uluslararası borç, uluslararası rezervler ve uluslararası gelir ödemelerinden oluşmaktadır. *De jure* finansal işlemler ise yatırım kısıtlamaları, sermaye hesabı açıklığı ve uluslararası yatırım anlaşmalarından meydana gelmektedir (Gygli vd., 2019). Bu çalışmada fiili ekonomik küreselleşmeyi yansıtan *de facto* ekonomik küreselleşme göstergesi kullanılmıştır.

21. yüzyılda piyasalar arasındaki bağlantılar hem daha kapsamlı hem de daha önceki dönemlerden daha hassas hâle gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ülkelerin çok önemli bölümü, küresel ekonominin bir parçası olmuştur. Çin

ve Rusya gibi daha önceki dönemde planlı ekonomiye sahip ülkeler de küresel ticarete, yabancı yatırımlara, teknoloji transferine ve bireylerin mobilitesine daha açık hâle gelmiştir (Enderwick, 2006: 7). 1980'lerden itibaren küreselleşme sürecinin, uygulanan neoliberal ekonomi politikalarının etkisiyle uluslararası ticaretin ve sermaye akımlarının küresel ölçekte dolaşımını artırması, bu sürecin diğer az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yayılmasına katkıda bulunmuştur (Şenses, 2016: 240-241). Ülkelerin dışa açılması, küresel rekabeti beraberinde getirmektedir. Bu rekabetin etkilerinin en fazla yansıdığı alanlardan birisi istihdam kanalıdır. Küresel rekabetin işgücü piyasasında kurumsal değişikliklerle beraber nominal ücret indirimleri, döviz piyasasının serbestleştirilmesi ve ulusal paranın değer kaybetmesi gibi yapısal düzenlemeler, reel ücretlerde düşüşe yol açmaktadır. İşgücü maliyetlerinin azaltılması için reel döviz kurunun düşmesi, ülkelerin uluslararası rekabet gücünün artırılmasının aracı olarak kullanılmaktadır. Yabancı sermaye ihtiyacı olan ülkeler, reel ücret indirimi ve esnek çalışma koşulları gibi politikaları kurumsallaştırdıkça emeğin pazarlık gücü zayıflamaktadır (Yaghmaian, 2002: 140).

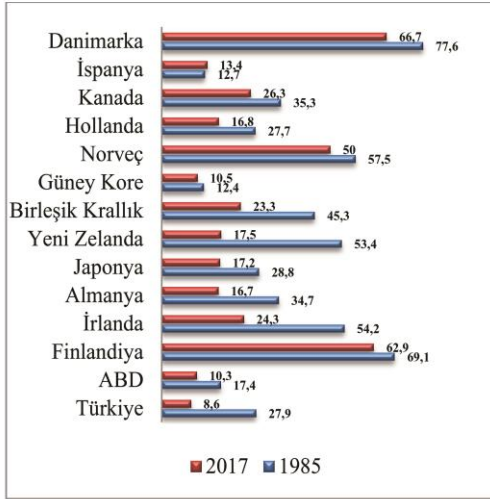
1980'lerden itibaren piyasaların işleyişinde Keynesyen iktisadın önermelerinden farklı olarak devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirilmesini savunan iktisadi ekollerin öne çıkması, toplu pazarlığı azaltan bir diğer unsur olmuştur. Örneğin, arz yanlı iktisadın öne çıkmasıyla, esnek üretim modeli kapsamında ulusal ekonomilerde sınırlı sayıda işçinin istihdam edildiği üretim yapısı önem kazanırken; küresel açıdan sermaye akışı, ücretlerin düşük ve işgücünün pazarlık gücünün zayıf olduğu ülkelere kaymaktadır. Farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerde özellikle düşük vasıflı işgücü, küresel rekabet nedeniyle esnek üretim sisteminin getirdiği koşullara katlanmak zorunda kalmıştır. Böylelikle emek piyasasının dönüşümü kolaylaşmıştır (Dursun ve Denктаş, 2020: 1388-1389). Daha fazla ekonomik bütünleşmeye yol açmasına rağmen; küreselleşme ile birlikte düşük vasıflı emeğin mobilitesinin kısıtlanması gibi korumacı politikalar, küreselleşmeden zenginlerin daha fazla yararlandığı, buna karşılık yoksul kesimin giderek daha fazla güçsüzleştiği iki karşıt durum yaratmaktadır (Griffin, 2003: 792).

Ekonomik küreselleşmenin çalışma koşullarını iyileştirdiğini benimseyen neoliberal yaklaşımlar; ekonomik küreselleşmenin sağladığı refah artışı, ekonomik büyüme, demokratikleşme ve daha barışçıl yapı sayesinde daha yüksek ekonomik ve politik haklar elde edebilecek orta sınıfın yaratılmasına katkı sağladığını, böylelikle işçi haklarının arttığını ileri sürmektedir (Blanton ve Blanton, 2016: 3). Ekonomik küreselleşme bağlamında çeşitli yollarla DYY toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların haklarını iyileştirecek potansiyele sahip olduğu kabul edilmektedir. Birincisi, ÇUŞ'lar yatırım yapacakları ülkelerde hukukun üstünlüğünü iyileştirmeye, savunmasız kesimleri korumaya, sosyal politikaların geliştirilmesine kaynaklık edebilmektedir. İkincisi, ÇUŞ'ların gittikleri yerlerdeki aktivistler ve sivil toplum kuruluşları, bu şirketleri çalışanların haklarına özen göstermeleri, firmaların ve hükümetin en uygun çalışma koşullarının tesis etmeye zorlayabilmektedir.

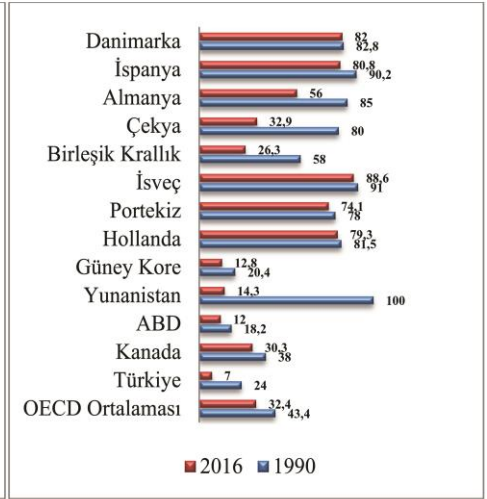
Üçüncüsü, ÇUŞ'lar yatırım yapacakları yerlerde işgücünün maliyetinden ziyade, kalifiye olup olmamalarına önem vermektedir. Vasıflı işgücü yatırım açısından önemli bir çekiş gücüdür. Bu tip durumlarda firmaların eğitim seviyesi yüksek ülkelere yatırım yapması, elde edilen kaynakların çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal hakların geliştirilmesi için kullanılmasına yol açmaktadır (Mosley ve Uno, 2007: 925-926). Neoliberal politikaların çizdiği bu iyimser tabloya karşılık, DYY çekilebilmek için sermaye ihtiyacı olan ülkeler çalışma standartlarını düşürebilmekte, kamu hizmetlerini azaltmakta ve işçi haklarını baskı altına alabilmektedir. Dolayısıyla ekonomik küreselleşme, istihdam ve ücret kayıpları yanında küresel çalışma standartlarının bozulmasına yol açacak dinamiklere sahiptir. Yabancı yatırım çekmeye çalışan ülkelere işgücü piyasalarını esnekleştirme önerileri, firmalara işe alma, çalışanları işten çıkarma ve çalışma saatlerini ayarlama yoluyla istihdam seviyesini hızlı ve kolay biçimde değiştirebilme imkânı sağlamaktadır (Blanton ve Blanton, 2012: 269).

Özellikle 1980'lerden itibaren küreselleşmenin yol açtığı rekabet baskısı, işverenleri toplu pazarlıklarda işçilerin daha fazla fedakârlık yapması gerektiği düşüncesine yöneltmiştir. Yeni dönemdeki toplu sözleşmelerin kapsamı; ücretlerin düşürülmesi ve çalışma koşullarının esnetilmesi gibi işçilerin toplumsal ve ekonomik güçlerini zayıflatacak yapıya bürünmüştür (Chaison, 2012: 25). Daha da önemlisi küreselleşmenin bir parçası olarak ÇUŞ'ların hâkimiyetinin artması ve rekabetin kaçınılmaz hâle gelmesiyle, merkezi ücret pazarlıkları yerini âdemi merkezîyetçi sürece bırakmıştır (Gaston, 2000: 17). Küreselleşme ücret belirlenimlerinin âdemi merkezîleşmesi ve hükümet müdahalesinin kapsamının azalmasına neden olarak sendika yoğunluğunun ve toplu pazarlık gücünün zayıflamasına yol açmakta, böylelikle gelir dağılımının alt diliminde yer alan kesimleri düşük ücretleri kabul etmeye zorlamaktadır (Hessami ve Baskaran, 2013: 4-5).

Şekil 2. Sendika Yoğunluğu

Şekil 3. Toplu Pazarlık Kapsamındaki İşgücü Oranı

Kaynak: OECD, 2021.

Not: Şekil 3'teki "OECD Ortalaması" tahmini değerlerdir.

OECD ülkeleri açısından ele alındığında son otuz yıllık süreçte toplu pazarlık sisteminin giderek baskı altında olduğu görülmektedir. Çalışanların sendikaya üyelik oranı 1985'te %30 iken, 2016'da yaklaşık yarı yarıya azalarak %16'ya düşmüştür. Toplu sözleşme kapsamındaki çalışanların oranı ise, aynı dönemde %45'ten %32'ye düşmüştür. OECD ülkelerinde yaşanan bu düşüşte, standart dışı çalışma biçimlerinin artmasının önemli etkisi vardır. Standart dışı çalışma biçimlerinin sendikalı olma olasılığı, standart işlerde çalışanlara kıyasla daha düşük olduğundan bu durum, toplu pazarlık için ayrı bir zorluk oluşturmaktadır (OECD, 2019: 29). Seçilmiş OECD ülkelerinde sendika yoğunluğunun gösterildiği Şekil 2, 1985-2017 döneminde sendikal faaliyetlerin belirgin biçimde azaldığını göstermektedir. Bununla bağlantılı olarak toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranında da azalma gözlenmektedir. Şekil 3, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke fark etmeksizin toplu pazarlıkta yaşanan önemli değişiklikleri gözler önüne sermektedir. Almanya, Çekya, Birleşik Krallık, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerde toplum pazarlık kapsamındaki çalışanların oranında büyük düşüşler gözlenirken; Danimarka, İspanya, İsveç, Portekiz, Hollanda ve Kanada gibi ülkelerde çok sınırlı seviyede düşüşler söz konusu olmuştur.

OECD ülkelerinde sendika üyeliklerinde ve toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların ulusal düzeyde farklılık göstermesi, pazarlıkların yapısının ülkeden ülkeye değişmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin ABD'de sendikalar, istihdam koşulları için şirket yönetimi ile pazarlık yapma eğilimindedir. Japonya'da her yıl işletme sendikaları ve işverenler arasındaki yıllık ücret müzakereleri

gerçekleşmektedir. Almanya’da işkolu sendikaları, bölgelere göre endüstriyel bazda anlaşmaları müzakere ederken, Avustralya’da sendikalar ve işveren kuruluşları ücret müzakerelerini tahkim kurulları nezaretinde gerçekleştirmektedir. Korporatizm geleneğinin olduğu ülkelerde sendika konfederasyonları ücret anlaşmalarını genellikle merkezi işveren örgütleriyle, bazen de ücret ve gelir politikalarını belirleyecek anlaşmaları ise, hükümetle yürütmektedir (Traxler, 1994: 168).

Küreselleşme, emek ve sermaye arasındaki ilişkileri ve özellikle toplu pazarlığın karakterini, sürdürülebilirliğini çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bu etkiyi ortaya çıkaran unsurlardan ilki, finansal sermaye ve ÇUŞ’lar küresel bir karaktere sahipken, emeğin ulusal bazlı politikalarla yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. İkinci olarak, sermayenin kısa vadede yüksek getiri elde etme motivasyonu, uzun vadeli makroekonomik büyümeyi ve istihdamı zayıflatmaktadır. Bunun yanında sermayenin kapsamı her zaman emekten daha yüksek olmuştur. Küreselleşmeyle beraber bu eğilim daha da artmıştır. Sermayenin kolaylıkla yer değiştirme imkânına sahip olması, emek üzerinde baskı yaratmaktadır. Bahsedilen tüm bu faktörler, emeğin sermaye karşısındaki konumunu zayıflatarak, sendikaların toplu pazarlık süreçlerinde güçlerinin zayıflamasına yol açmaktadır (Keune ve Schmidt, 2009: 14-15).

Ampirik Literatür İncelemesi

İlgili literatürde küreselleşme ile toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. İşgücünün çalışma koşullarının küreselleşme karşısındaki konumu, genel itibariyle DYY girişi ve ticari açıklığın işçi haklarına ve sendikalaşma oranına etkisi bağlamında incelenmektedir. Bunun yanında bazı çalışmalar, toplu pazarlığın gelir eşitsizliği ile ilişkisini ele almaktadır. Yapılan çalışmalar sınıflandırıldığında bunların bir kısmı, bahsedilen unsurlar arasındaki negatif ilişkiyi ortaya koyarken, bazıları pozitif ilişkiye dikkat çekmektedir. Olumsuz yaklaşımlara göre ekonomik küreselleşme işçilerin haklarını, çalışma koşullarını aşındırmakta ve sendikalaşmayı olumsuz etkilemektedir. Piazza (2005), Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Doğu Asya’daki 15 gelişmiş ülkede 1952-2001 dönemi verileriyle yaptığı analizde uluslararası ticaret, yatırım ve sermaye kontrollerinin liberalleştirilmesi ile sendika üyeliği arasında negatif ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Küreselleşme, sendika yoğunluğunun düşük olduğu yerlerde işgücünün zayıflamasına katkıda bulunmaktadır. Slaughter (2007), 1983-1994 dönemine ait verilerle ABD imalat sektöründe sendikalaşma oranında yaşanan düşüşte küreselleşmenin rolünü araştırdığı çalışmasında, DYY girişleri ile sendikalaşma oranı arasında negatif bir korelasyon tespit etmiştir. Buna karşılık, ticari açıklık ile sendikalaşma oranı arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. DYY’nin bu etkisi, küreselleşmenin emeğin pazarlık gücünü azaltan önemli unsurlardan birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Mosley ve Uno (2007), 1986-2002 dönemi verileriyle 90 gelişmekte olan ülke için ekonomik küreselleşmenin işçi hakları üzerindeki etkisini DYY ve ticari açıklık kapsamında ele

almıştır. Elde edilen bulgulara göre genel olarak DYY girişleri işçi haklarını olumlu etkilemesine rağmen; ÇUŞ'ların yatırımlarının geri planındaki motivasyonlar (örneğin verimlilik arayışındaki ÇUŞ'lar, kaynak ve piyasa arayan ÇUŞ'lara göre daha fazla işçi maliyetleriyle ilgilenmektedir) ve faaliyet gösterilen sektörler (emek yoğun teknoloji kullanan firmalar, sermaye ve teknoloji yoğun sektörler) göre daha fazla işgücü maliyetine duyarlıdır) işçi haklarının zayıflamasına yol açabilmektedir. Buna karşılık ticari açıklıkla beraber yaşanan rekabet, toplu işçi hakları üzerinde dibe doğru çeken rekabete yol açmaktadır. Dreher ve Gaston (2007), 17 OECD ülkesi için 1980-1999 döneminde ekonomik, politik ve sosyal küreselleşmenin sendika yoğunluğu üzerindeki etkisini ayrı ayrı araştırmıştır. Bulgulara göre ekonomik ve politik küreselleşme sendika üyeliği üzerinde anlamı bir etkiye sahip değilken, sosyal küreselleşme sendika üyeliğini negatif etkilemektedir. Hessami ve Baskaran (2013), 1980-2009 dönemi arasında 44 ülke için ekonomik küreselleşmenin toplu pazarlığın üç bileşeni olan toplu pazarlığın merkezileşme seviyesi, sendika yoğunluğu ve topluk pazarlıkta hükümet müdahalesinin kapsamı üzerindeki etkisini ayrı ayrı ölçmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, ekonomik küreselleşme sendikalaşma yoğunluğunu negatif etkilerken; toplu pazarlığın merkezileşme seviyesini ve toplu pazarlıkta hükümet müdahalesini etkilememektedir.

Abraham vd. (2009), 1996-2004 döneminde Belçika'daki 6,125 firma örnekleminde yola çıkarak küreselleşmenin fiyat-maliyet marjları ve sendikal pazarlık gücüyle ilişkisini analiz etmiştir. Elde edilen analiz sonuçları, yüksek ithalat bağımlılığının söz konusu olduğu sektörler, önemli ölçüde düşük kâr oranları ve sendika pazarlık gücüyle karakterize edilmektedir. Özellikle düşük ücretli ülkelerden yapılan ithalatın, düşük kâr oranları ve pazarlık gücü ile nitelendirilen sektörlerde yoğunlaştığı görülmüştür. Son olarak, üretimlerinin bir kısmını yurt dışından tedarik ederek üretim sürecini rasyonelleştiren sektörler, daha yüksek kâr oranlarına ve sendika pazarlık gücüne sahip olma eğilimindedir. Blanton ve Blanton (2012), gelişmekte olan ülkelerde DYY ile işçi hakları arasındaki ilişkiyi sektörel düzeyde karşılıklı olarak incelemiştir. Kurulan ilk modele göre işçi hakları, toplam DYY girişlerini negatif etkilerken sektörel düzeyde bu etki değişmektedir. Örneğin, işçi hakları imalat sektöründeki DYY girişlerini pozitif etkilerken, hizmet sektöründe DYY girişlerini negatif etkilemektedir. DYY girişlerinin işçi hakları üzerindeki etkisini ölçmek için kurulan ikinci modelin sonuçları da benzer etkiye işaret etmektedir. Buna göre, toplam DYY girişleri işçi haklarını negatif etkilemektedir. İmalat sektöründeki DYY girişleri işçi haklarını pozitif, hizmet sektöründeki DYY girişleri ise negatif etkilemektedir. Blanton ve Blanton (2016), 92 gelişmekte olan ülkede 1986-2002 dönemi verilerini kullanarak ekonomik, sosyal ve politik küreselleşmenin işçi hakları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Ulaşılan sonuçlar, söz konusu küreselleşmenin her üç türünün de işgücünün haklarını azalttığını göstermektedir. Diğer ifadeyle, ülkeler küresel sisteme ekonomik, politik ve sosyal açıdan daha fazla entegre oldukça toplu işçi hakları ihlalleri de artmaktadır.

Küreselleşmenin işçi haklarını iyileştirdiğini ileri süren neoliberal yaklaşımlara göre ülkeler, ülkeler küresel ekonomiye entegre oldukça işçi haklarını iyileştirmek için güçlü fırsatlar elde etmektedir (Peksen ve Pollock, 2021). Busse (2003), 1995-2000 periyoduna ait verilerle 134 ülke için ÇUŞ'ların, işgücünün çalışma standardıyla ilişkisini ele aldığı analizinde, ÇUŞ'ların ağırlıklı olarak düşük çalışma standardına sahip ülkelere yöneldiği biçimindeki geleneksel görüşün aksine, DYY girişlerinin daha yüksek çalışma standardıyla pozitif ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Rama (2003), küreselleşmenin işgücü piyasasına etkisini araştırdığı çalışmasında, ortaya çıkan etkilerin kısa, orta ve uzun vadede değiştiğini vurgulamıştır. Kısa vadede, işgücü piyasalarında dışa açılmayla birlikte ücretlerde düşüş gözlenmektedir. Fakat DYY, daha yüksek ücretlere yol açmaktadır. Orta vadede, dış ticaretin ücretler üzerindeki olumsuz etkisi azalmakta ve olumluya dönmektedir. Uzun vadede ise dışa açıklık, tüm ücretlerde iyileşmelere yol açmaktadır. Dolayısıyla dışa açıklığın ücretler üzerindeki uzun vadeli etkisi pozitifdir. Bunun yanında küreselleşme, korunan sektörlerde yaşlı çalışanların ve daha az vasıflı işgücünün ücretlerinde düşüğe yol açmaktadır. Son olarak Neumayer ve De Soysa (2006), 139 ülkede küreselleşmenin serbest örgütlenme ve toplu pazarlık hakları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Ulaşılan sonuçlar, dış ticarete daha açık olan ülkelerin kapalı ülkelere kıyasla işçi haklarını daha fazla koruduğunu göstermektedir. Diğer taraftan ticarete açıklığın tersine, ekonomik küreselleşmenin DYY girişi ile serbest örgütlenme ve toplu pazarlık hakları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Mevcut çalışma, küreselleşme göstergesi olarak uluslararası ticari faaliyetlerdeki ve yatırımlardaki serbestleşmeyi bir arada alan Ekonomik Küreselleşme Endeksi'ni kullanması ve toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranına odaklanması açısından farklılık arz etmektedir. Bu açıdan ilgili literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Veri, Model ve Yöntem

Bu çalışmada ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme, kamu borcu, gelir eşitsizliği ve nüfus ile toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı arasındaki ilişki, seçilmiş OECD ülkeleri (Kanada, Çekya, Almanya, Macaristan, Hollanda, Portekiz, İspanya, Birleşik Krallık, ABD ve Danimarka) için 2000-2016 dönemi verileriyle incelenmektedir. Ampirik analizde bağımlı değişken olarak toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak sendikalaşma oranı veya sendika yoğunluğu yerine toplu pazarlığın seçilmesinin nedeni, ilk olarak sendikal faaliyetlerin yapısının ve işleyişinin ülkeden ülkeye değişkenlik göstermesi nedeniyle tüm ülkeler açısından sendikalaşmanın farklı biçimde ifade edilmesi, dolayısıyla verilerde tutarlılığın kaybolmasıdır. İkinci olarak, özellikle gelir eşitsizliği bağlamında ele alındığında toplu pazarlık ve kolektif işçi hakları çerçevesinde işçi örgütlenmelerinin gelir eşitsizliğinin ekonomik ve politik dinamiklerini şekillendirmede önemli bir çerçeve oluşturmasıdır (Kerrissey, 2015). Kontrol

değişkenleri olarak ekonomik büyüme, kamu borçlanması, GINI katsayısı ve toplam nüfus kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenlerin tanımları ve elde edildikleri kaynaklar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenlere Ait Tanımlar ve Elde Edildikleri Kaynaklar

Değişken	Tanımı	Kaynak
TP	Toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranını ifade etmektedir.	OECD
GDP	2010 yılı sabit fiyatlarıyla kişi başı Gayri Safı Yurtiçi Hasılayı (GSYİH) ifade etmektedir.	World Bank
ECO	Ekonomik Küreselleşme Endeksini ifade etmektedir.	The Global Economy
KB	Brüt kamu borcunun GSYİH içerisindeki payını (%) ifade etmektedir.	OECD
GINI	GINI katsayısını ifade etmektedir.	WIID-World Income Inequality Database
POP	Toplam nüfusu ifade etmektedir.	World Bank

Mosley ve Uno (2007), Blanton ve Blanton (2016), Dursun ve Denктаş’ın (2020) çalışmalarını takiben ampirik modelin fonksiyonel gösterimi (1) nolu denklemdeki gibidir:

$$(TP_{it}) = f(GDP_{it}, ECO_{it}, KB_{it}, GINI_{it}, POP_{it}) \quad (1)$$

(1) nolu modelin logaritmik formu ise aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

$$\ln(TP_{it}) = \beta_{i0} + \beta_{i1} \ln GDP_{it} + \beta_{i2} \ln ECO_{it} + \beta_{i3} \ln KB_{it} + \beta_{i4} \ln GINI_{it} + \beta_{i5} \ln POP_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

Ampirik analizin ilk aşamasında seriler arasındaki yatay kesit bağımlılığı test edilmiştir. Çünkü yatay kesit bağımlılığının durumu, birim kök testlerinden hangisinin kullanılması gerektiğini etkilemektedir. Bu açıdan yatay kesit bağımlılığının test edilmesinde Pesaran (2004) tarafından önerilen CD testi kullanılmıştır.

$$CD = \sqrt{\frac{2T_m^k}{N^k(N^k-1)} \left(\sum_{i=1}^{N^k-1} \sum_{j=i+1}^{N^k} \hat{\rho}_{ij} \right)} \quad (3)$$

Yukarıdaki (3) nolu denklemde yer alan $\hat{\rho}_{ij} = \sum_t u_{it} u_{jt} / (\sum_t u_{it}^2)^{1/2}$, $t = 1, 2, \dots, T_{b-1}$ değerine eşittir. Bu eşitlik içerisindeki u_{it} , $i = 1, 2, \dots, N^k$ ADF regresyonunun kalıntısını ifade etmektedir (Wu ve Lin, 2011: 169). Seriler arasındaki yatay kesit bağımlılığı için kullanılan CD testi (3) nolu denklem yardımıyla hesaplanmaktadır.

Yatay kesit bağımlılığından sonra dikkate alınması gereken bir diğer unsur, eğim homojenitesinin belirlenmesidir. Çünkü ülkeler arasında herhangi bir bağımlılığın söz konusu olduğu durumda bile, her ülkenin kendi özgün yapısı ayrı bir önem kazanmaktadır (Öztürk ve Öz, 2016: 43). Eğim homojenitesinin belirlenmesinde Swamy (1970) testinden faydalanılmıştır. Swamy testinin boş hipotezi şu şekilde kurulmaktadır:

$$H_0: \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_N = \beta \quad (4)$$

(4) nolu eşitlikte kurulan hipotez, eğim parametrelerinin sabit ve birbirine eşit olduğunu göstermektedir (Swamy, 1970: 319). Ampirik analizlerin güvenilirliğini artırmak için serilerin durağanlık sınaması önem arz etmektedir. Yatay kesit bağımlılığının varlığı durumunda birinci nesil birim kök testleri güvenilirliğini kaybedeceğinden, bu durumda Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CADF ve CIPS panel birim kök testlerinin kullanılması daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Gao vd., 2021: 1513).

CADF testi, yatay kesit bağımlılığı dikkate alan bir testtir. Gerek $T > N$ gerekse de $N > T$ durumunda kullanılabilir. CADF testinde kritik değerleri hesaplamak için bootstrap yöntemi yerine Monte Carlo simülasyonu uygulanmaktadır. Dolayısıyla CADF testi için kritik değerler, Pesaran tablo değerlerinden elde edilmektedir. CADF testi şu şekilde hesaplanmaktadır (Akbas vd., 2013: 797):

$$\Delta Y_{it} = \alpha_i + b_i Y_{i,t-1} + \sum_{j=1}^{\rho_i} c_{ij} \Delta Y_{i,t-j} + d_i t + h_i \bar{Y}_{t-1} + \sum_{j=0}^{\rho_i} \eta_j \Delta \bar{Y}_{t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad (5)$$

$i=1,2,\dots,t$

CADF regresyonunda yer alan α_i ; sabiti, t ; trendi, $\Delta \bar{Y}_{T-1}$; fark gecikmesini ve \bar{Y}_{t-1} ; \bar{Y}_t 'nin bir dönem gecikmeli değerini ifade etmektedir. CADF testinin boş ve alternatif hipotezleri ise şu şekildedir:

$$H_0 = \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_n \text{ (seriler birim kök içermektedir)}$$

$$H_A = \text{Seriler durağandır.}$$

(5) nolu denklem, En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ile her birim için tahmin edilmektedir. Panel grubunu oluşturan tüm birimler için hesaplanan CADF istatistiklerinin ortalaması, CIPS istatistiğini vermektedir. CIPS testinin boş hipotezi, panel grubunun bir bütün olarak durağanlığını sınamaktadır. CIPS test istatistiği ise şu şekilde hesaplanmaktadır (Belke ve Al, 2019: 310-311):

$$CIPS(N, T) = t - bar = N^{-1} \sum_{i=1}^N t_i(N, T)$$

Önsel analizlerden ilki olan yatay kesit bağımlılığı sonucunda seriler arasında bağımlılığın olması (analize dâhil edilen ülkeler açısından ele aldığımızda 10 OECD ülkesinden herhangi birinde meydana gelecek beklenmedik gelişmelerin diğerini etkilemesi) ve ikinci olarak eğim parametrelerinin homojenliğinin reddedilmesi nedeniyle, kısa ve uzun dönemli ilişkinin analizinde Pesaran vd. (1999) tarafından geliştirilen panel ARDL yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, yatay kesit bağımlılığı ve eğim heterojenliği altında kısa ve uzun dönemli katsayı tahminine izin vermektedir. Panel ARDL yönteminin tahminçileri, Ortalama Grup (Mean Group-MG) ve Havuzlanmış Ortalama Grup (Pooled Mean Group-PMG) tahminçileridir. Pesaran ve Smith (1995) tarafından geliştirilen MG'nin modifiye edilmiş versiyonu olan PMG, hata varyansı ve kısa dönem katsayılarının gruplar arasında değişmesine izin verirken, uzun dönem katsayılarının aynı olduğunu varsaymaktadır. MG, tahminçisi ise eğim katsayılarının ve hata varyanslarının aynı olduğunu kabul etmektedir (Mert ve Bölük, 2016: 21676).

Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi ifade eden (1) nolu modelin panel ARDL formu şu şekilde ifade edilmektedir:

$$\begin{aligned} \text{LnTP}_{i,t} = & \\ & \alpha_0 + \sum_{i=1}^n \alpha_1 \text{LnTP}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_2 \text{LnGDP}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_3 \text{LnECO}_{i,t-k} + \\ & \sum_{i=0}^n \alpha_4 \text{LnKB}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_5 \text{LnGINI}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_6 \text{LnPOP}_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t} \end{aligned} \quad (7)$$

Panel ARDL modelinin hata düzeltme formları ise aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

$$\begin{aligned} \Delta \text{LnTP}_{i,t} = & \\ & \alpha_0 + \sum_{i=1}^n \alpha_1 \Delta \text{LnTP}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_2 \Delta \text{LnGDP}_{i,t-k} + \\ & \sum_{i=0}^n \alpha_3 \Delta \text{LnECO}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_4 \Delta \text{LnKB}_{i,t-k} + \sum_{i=0}^n \alpha_5 \Delta \text{LnGINI}_{i,t-k} + \\ & \sum_{i=0}^n \alpha_6 \Delta \text{LnPOP}_{i,t-k} + \beta_1 \text{LnTP}_{i,t-1} + \beta_2 \text{LnGDP}_{i,t-1} + \beta_3 \text{LnECO}_{i,t-1} + \\ & \beta_4 \text{LnKB}_{i,t-1} + \beta_5 \text{LnGINI}_{i,t-1} + \beta_6 \text{LnPOP}_{i,t-1} + \\ & \varepsilon_{i,t} \end{aligned} \quad (8)$$

Yukarıdaki eşitlikte Δ değişkenlerdeki değişimi ve $\varepsilon_{i,t}$ hata terimini göstermektedir. Bunun yanında modeldeki α parametreleri ($i=1, 2, 3, 4, 5, 6$) uzun dönem; β parametreleri ($i = 1, 2, 3, 4, 5, 6$) ise kısa dönem katsayılarını göstermektedir (Gozgor ve Can, 2017).

Bulgular

Ampirik analizin ilk aşamasında uygulanan yatay kesit bağımlılığı test sonuçları, Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Bulguları

Değişkenler	CD-test	p-değeri	corr	abs(corr)
LnTP	3.436	0.001	0.12	0.41
LnGDP	20.341	0.000	0.74	0.74
LnECO	9.909	0.000	0.36	0.45
LnKB	21.141	0.000	0.76	0.76
LnGINI	2.252	0.024	0.08	0.25
LnPOP	6.146	0.000	0.22	0.73

Yatay kesit bağımlılığının var olup olmadığını ortaya koyan Tablo 2 incelendiğinde, yatay kesit bağımlılığının olmadığı reddedilmektedir. Dolayısıyla ele alınan ülkelerden herhangi birisinde yaşanacak şok diğer ülkeleri de etkilemektedir.

Tablo 3. Swamy Homojenlik Testi Bulguları

	LnTP	LnGDP	LnECO	LnKB	LnGINI	LnPOP
Test	25169.55	15904.89	4016.96	456.30	1565.06	7000.05
İstatistiği						
Olasılık	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Değeri						

Homojenlik testi bulgularının yer aldığı Tablo 3, eğim parametrelerinin homojen olduğunu ifade eden boş hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Bu durum, 10 OECD ülkesinin her birinin kendine özgü yapısı olduğunu yansıtmaktadır.

Tablo 4. Birim Kök Testi Bulguları

Değişkenler	CIPS Testi Sonuçları		
	Düzy Seviyede	1. Farkında	Sonuç
LnTP	-1.286	-4.483***	I(1)
LnGDP	-1.493	-3.997***	I(1)
LnECO	-2.304*	-	I(0)
LnKB	-1.548	-3.575***	I(1)
LnGINI	-3.052***	-	I(0)
LnPOP	-1.625	-2.641***	I(1)

Not: *, **, sırasıyla %10 ve %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Kritik Değerler: %10 (-2.18), %5 (-2.33), %1 (-2.64).

Serilerin durağanlık sınaması bulgularının gösterildiği Tablo 4'e göre, modeldeki değişkenlerden LnECO ve LnGINI düzeyde durağanlık gösterirken; LnTP, LnGDP, LnKB ve LnPOP birinci farkında I(1) durağanlık özelliğine sahiptir.

Serilerin durağanlık sınavından sonra değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkinin tespiti için yapılan uygulanan panel ARDL testi bulguları Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5. Panel ARDL/PMG Testi Bulguları

Değişkenler	Katsayı	Olasılık
Kısa Dönem		
LnTP	-0.327	0.006
LnGDP	-0.534	0.120
LnECO	0.130	0.473
LnKB	0.103	0.635
LnGINI	-0.161	0.237
LnPOP	-6.596	0.316
ECT(-1)	-0.223	0.055
Sabit Terim	3.640	0.048
Uzun Dönem		
LnGDP	3.036	0.000
LnECO	-1.701	0.000
LnKB	-0.205	0.004
LnGINI	1.367	0.000
LnPOP	-3.657	0.000
Hausman Testi	Chi² 1.18	
(Olasılık)	(0.946)	

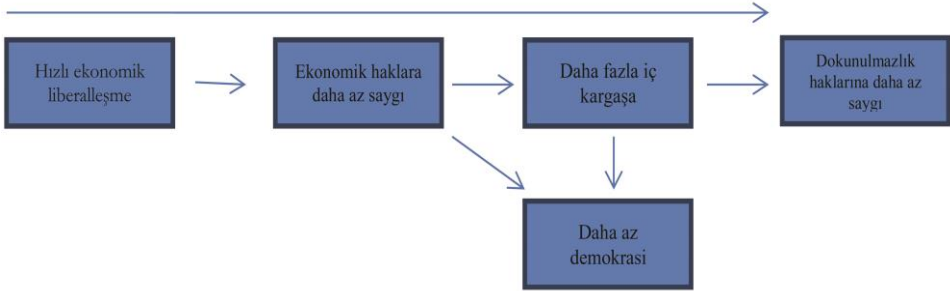
Panel ARDL yönteminin iki tahmincisi olan PMG ve MG'den hangisinin daha etkin olduğu Hausman testine göre belirlenmektedir. Tablo 5'teki Hausman testi sonuçlarına göre, test istatistiği 1.18 ve olasılık değeri 0.946'tır. Dolayısıyla %5 anlamlılık düzeyinde uzun dönem katsayılarının homojen olduğu boş hipotezi reddedilememiş, böylelikle PMG tahmincisinin uzun dönem parametrelerinin tahmininde etkin ve tutarlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Elde edilen Panel ARDL/PMG testi bulgularına göre, uzun dönemde ekonomik büyüme ve GINI değişkeni toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranını pozitif etkilerken; ekonomik küreselleşme, kamu borcu ve nüfus negatif etkilemektedir. Ekonomik küreselleşmenin toplu pazarlık kapsamındaki istihdam edilenlerin oranını negatif etkilemesi, ilgili alanda küreselleşme ile işçi hakları, çalışma koşulları ve sendikalaşma ilişkisini inceleyen Piazza (2005), Slaughter (2007), Abraham vd. (2009), Blanton ve Blanton (2016) gibi çalışmalarla tutarlıdır.

Söz konusu iki değişken arasındaki ilişki geniş biçimde ele alınmasına rağmen; bu ilişkiye dair mutabakatın sağlandığını söylemek güçtür. Bu alanda karşıt fikirler gelişmiştir. Ekonomik küreselleşmenin (ticari açıklık ve DYY akımlarının

artması) çalışma koşullarında bozulmalara yol açtığını ileri süren görüşler, ülkelerin küresel ekonomiye entegre oldukça rekabet baskısıyla karşı karşıya kaldıklarını ve bu baskının rekabetçi sistemde kalabilmek için (ticari faaliyetleri genişletme, yabancı sermaye kaçışını engelleme) hükümetleri, işgücünün çalışma standartlarını düşürmeye ittiğini vurgulamaktadır. Buna karşılık neoliberal küreselleşmeyi savunanlar, küresel piyasalara entegre olan ülkelerin daha yüksek çalışma standartlarına sahip olacağını savunmaktadır (Okafor ve Akinwale, 2012: 89). Kamu borcu, benzer biçimde toplu pazarlık kapsamındaki istihdamı negatif etkilemektedir. Borcun yüksek olması, uluslararası yatırımcıların ve uluslararası finans kurumlarının hükümetler üzerindeki baskısını artırmaktadır. Bu durumda IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar; ülkeleri kamu harcamalarının azaltılması, kamu sektörünün mülkiyetindeki işletmelerin özelleştirilmesi, işgücü piyasalarının esnek hâle getirilmesi, ulusal paranın değerinin düşürülmesi ve uluslararası ticaretin ve yatırımların artması için rekabete açılma gibi yapısal uyum politikalarına zorlamaktadır (Blanton vd., 2015: 325-326).

Şekil 4. Yapısal Uyum Programları ve İnsan Hakları: Eleştirel Yaklaşım

Kaynak: Abouharb ve Cingranelli, 2006: 237.

Yapısal uyum programının işçi hakları başta olmak üzere insan hakları üzerinde olumlu etkisi olduğunu savunan neoliberal yaklaşıma göre sınırlı kamu sektörü, piyasanın işleyişinin önündeki engeller azaltılarak, bireylerin fırsatlarını artırmalarına ve özgürlükleri kısıtlandığında bile kaybolması muhtemel çıkarlarını daha iyi takip etmelerine imkân vermektedir. Bunun yanında borçlu ülkelerin konut, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanlarda bireylerin sosyal ve ekonomik haklarına yönelik harcamaları azaltmaları beklenmektedir. Yapısal uyum programlarına eleştirel yaklaşanlara göre neoliberalizmin ileri sürdüğü gibi sınırlı devletin, işçi ve insan hakları lehine sonuçlar yarattığı fikri yanılıcıdır. Bahsedilen alanlarda hakların iyileştirilmesi, ancak devletin etkin katılımıyla mümkün olabilmektedir. Tarihsel bulgular özellikle kapitalist ekonomilerde devletin rolünün azaltılmasının işgücü haklarının daha az korunmasına yol açtığını göstermektedir. Eleştirel yaklaşımın gösterildiği Şekil 4'te, yapısal uyum programlarının kamu

sektörünün payının azaltılması gerektiği görüşü çerçevesinde hızlı ekonomik liberalleşme, borçlu ülkeleri eğitim, sağlık, barınma, gıda gibi en temel haklara yönelik alanlarda daha az çaba göstermeye zorlamaktadır (Abouharb ve Cingranelli, 2006: 237-239).

Gelir eşitsizliğinin ölçümünde en yaygın gösterge olarak kullanılan GINI katsayısının toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranına etkisi pozitifdir. Bu durum gelir eşitsizliğinin artmasının toplu pazarlık kapsamında istihdam edilenlerin oranını artırdığını ifade etmektedir. Çünkü küreselleşmeyle ilişkili olarak gelir eşitsizliği toplu pazarlık üzerinde etkili olan bir unsurdur. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan problemlerden birisi gelir eşitsizliğinin artmasıdır (Wade, 2004). Dolayısıyla bu sonuç, gelir eşitsizliğinin arttığı durumda sendikalaşma ve toplu pazarlığın gelir kayıplarının önüne geçilebilmesinde önemli roller üstlenebileceğini göstermektedir. Kerrissey (2015), gelişmiş ve gelişmekte olan 100 ülkede 1985-2002 dönemi için yaptığı analizde, kolektif işçi haklarının güçlenmesinin gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymuştur. Benzer biçimde Dursun ve Denктаş (2020), yüksek gelirli OECD ülkelerinde toplu pazarlık ile gelir eşitsizliği arasındaki nedensellik ilişkisini araştırdıkları çalışmada, Fransa ve Japonya’da gelir eşitsizliğinden toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranına doğru simetrik; Kanada’da ise, gelir eşitsizliğinden toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranına doğru asimetrik nedensellik ilişkisinin varlığını ortaya koymuşlardır. Diğer ifadeyle gelir eşitsizliğindeki pozitif şokların toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranında pozitif şoklara yol açması söz konusudur. Böylelikle Kanada’da gelir eşitsizliği, toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranını artırmaktadır.

Ekonomik büyümenin toplu pazarlık kapsamındaki istihdam edilenlerin oranına etkisi beklenildiği gibi pozitif çıkmıştır. Toplam nüfusun, toplu pazarlık kapsamındaki istihdam edilenlerin oranına etkisi negatif çıkmıştır. Toplam nüfusun artması, işgücü üzerindeki baskıları artırarak işgücü haklarının zayıflamasına, çalışma standartları ihlallerinin artmasına ve toplu pazarlık kapsamındaki istihdam edilenlerin oranını azaltma yönünde sonuçlara yol açmaktadır (Mosley ve Uno 2007; Blanton ve Blanton, 2016).

Sonuç ve Değerlendirme

1980’lerden sonraki süreçte küresel ekonomik ve politik sistem, neoliberal küreselleşme ideolojisi çerçevesinde inşa edilmiştir. Ticaretin ve sermayenin önündeki engellerin kaldırılmasıyla, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin refah seviyesinin artacağı hâkim bakış açısı olmuştur. Uluslararası kuruluşlar nezdinde, serbest piyasa yönelimli ekonomik yapı kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır. Özelleştirmeler, deregülasyonlar, ticari engellerin kaldırılması, sermaye üzerinden alınan vergilerin minimize edilmesi, işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi ve devletin ekonomideki rolünün en aza indirilmesi en çok benimsenen politika önerileri olmuştur. John Williamson (1990) tarafından ortaya konulan Washington

Konsensüsü, bu alanda esas olarak gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini dışa açma konusunda neler yapılması gerektiğine dair bir çerçeve sunmuştur.

Ticaretin ülkeler arasındaki boyutunu ve yatırımların dolaşımını ifade eden ekonomik küreselleşmenin ulusal ekonomiler üzerinde önemli etkiler yarattığı alanlardan birisi, istihdam kanalıdır. Bu alanda neoliberal yaklaşımlar, ekonomik küreselleşmenin işgücü lehine fırsatlar yaratarak, daha yüksek ücret elde etmelerini ve işgücü haklarının iyileşmesini teşvik ettiğini ileri sürmektedir. Buna göre ÇUŞ'lar, düşük çalışma standartlarının olduğu ülkelere ziyade kalifiye işgücünün zengin olduğu ve işgücü haklarının geliştiği ülkelere yönelmektedir. Diğer yandan neoliberal görüşlere eleştirel bakan yaklaşımlara göre, ekonomik küreselleşme küresel rekabeti artırarak, yatırımların ülkede tutulabilmesi için çalışma standartlarının ve buna bağlı olarak sendikalaşmanın zayıflatılmasına yol açmaktadır.

Bu çalışmada ekonomik küreselleşmenin toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı üzerindeki etkisi Kanada, Çekya, Almanya, Macaristan, Hollanda, Portekiz, İspanya, Birleşik Krallık, ABD ve Danimarka'yı kapsayan 10 OECD ülkesi için 2000-2016 dönemi verileriyle araştırılmıştır. Panel ARDL yöntemiyle yapılan analizde, ekonomik küreselleşmenin toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranı üzerindeki etkisinin negatif olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Toplu pazarlığı etkileyen kontrol değişkenlerinin etkisine bakıldığında ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği pozitif etkiye sahipken, nüfus ve kamu borcu negatif etkiye sahiptir.

Ekonomik küreselleşmenin söz konusu ülkelerde toplu pazarlık kapsamındaki çalışanların oranını negatif etkilemesi, *dibe çeken rekabet* (*race to the bottom*) hipotezini desteklemektedir. Bunun yanında OECD ülkelerinde istihdamın yapısında yaşanan değişimler, küreselleşmenin toplu pazarlık üzerinde negatif etkiye yol açtığı unsurlardan bir diğeridir. Analize dâhil olan ülkelerin büyük bir kısmında küreselleşme, teknolojik ilerleme ve nüfusun yaşlanması gibi nedenlerle çalışma biçimi değişmiştir. Özellikle standart-dışı istihdamın (serbest meslek sahipleri, geçici çalışanlar, yarı zamanlı çalışanlar, platform işçileri) yükselişi, OECD ülkelerinde 1980'lerden itibaren ortaya çıkan bir eğilimdir. Standart olmayan istihdamın artması, toplu pazarlık kapsamındaki istihdamın payını düşüren bir unsurdur. Örneğin standart olmayan işlerde çalışanların standart işlerde çalışanlara kıyasla sendikalı olma olasılığı %50, işsizlik desteği alma olasılığı ise %40-50 daha düşüktür (OECD, 2019).

Bunun yanında standart olmayan işlerde çalışanlar arasında örgütlenme imkânının düşük olması, toplu pazarlık karşısındaki bir diğer zorluktur. Küreselleşme ve teknolojinin etkisiyle sendikalaşma oranıyla beraber düşen toplu pazarlık oranı, OECD ülkelerinde yeni bir yapılanmaya ilişkin yaklaşımları ele almaya yöneltmektedir. Yeni istihdam biçimlerini de içerek biçimde toplu pazarlıkların genişletilmesi, işgücünün eğitim ve becerilerini geliştirecek programların yürürlüğe konulması önem kazanmaktadır (OECD, 2019). Teknolojik ilerlemenin, bir yandan düşük vasıflı işgücünün robotik teknolojiler karşısında giderek işlerini kaybetmelerine neden olmasına, diğer taraftan artan verimlilik

nedeniyle teknolojiyi yaratan kesimin aldığı payın ciddi biçimde artmasına yol açması öngörülmektedir (Rodrik, 2018: 261). Dolayısıyla robotik teknolojilerin gelişimiyle düşük vasıflı işgücü, tüm dünyada büyük risklerle karşı karşıyadır. OECD'ye (2019) göre işlerin %14'ü yüksek risk altındayken, %32'si kökten değişmeye adaydır. Oxford Economics'in (2019) yaptığı analize göre, robotik teknolojiler verimliliği ve ekonomik büyümeyi artırmakla birlikte aynı zamanda birçok sektörün kaybolmasına ve bu sektörlerde çalışan insanların işlerini kaybetmelerine yol açmaktadır. Örneğin imalat sektöründe 2030'a kadar 20 milyon insan, işini kaybetme riskiyle karşı karşıyadır. Robotik teknolojiler daha karmaşık hâle geldikçe, işlerin kaybedilme riski daha da artmaktadır. Ortaya çıkan ekonomik etkiler, düşük vasıflı işçiler ve yoksul ülkelerde daha büyük olumsuz sonuçlara yol açma potansiyeline sahiptir.

Dolayısıyla günümüzde küreselleşmenin yarattığı rekabet baskısı ve belirli sektördeki işlerin düşük vasıflı işçiler yerine teknolojiyle gerçekleştirilmesinin yol açtığı riskler karşısında toplu pazarlığın ve sendikalaşmanın kapsamı, kapsayıcılığı ve niteliği daha önemli hâle gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Abouharb, M. R. ve Cingranelli, D. L. (2006) “The Human Rights Effects of World Bank Structural Adjustment, 1981-2000”, **International Studies Quarterly**, 50(2), 233-262.
- Abouharb, M. R. ve Fordham, B. O. (2020) “Trade and Strike Activity in the Postwar United States”, **Social Sciences**, 9(198), 1-25. doi:10.3390/socsci9110198.
- Abraham, F., Konings, J. ve Vanormelingen, S. (2009) “The Effect of Globalization on Union Bargaining and Price-Cost Margins of Firms”, **Review of World Economics**, 145(1), 13-36. DOI 10.1007/s10290-009-0003-8.
- Akbas, Y. E., Senturk, M. ve Sancar, C. (2013) “Testing for Causality between the Foreign Direct Investment, Current Account Deficit, GDP and Total Credit: Evidence from G7”, **Panoeconomicus**, 6, 791-812. DOI: 10.2298/PAN1306791A.
- Apodaca, C. (2001) “Global Economic Patterns and Personal Integrity Rights after the Cold War”, **International Studies Quarterly**, 45(4), 587-602.
- Belke, M. ve Al, İ. (2019) “Türkiye’de Bölgesel Enflasyon Yakınsaması: Panel Birim Kök Testlerinden Kanıtlar”, **Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi**, 5(2), 301-323.
- Blanton, R. G. ve Blanton, S. L. (2012) “Labor Rights and Foreign Direct Investment: Is There a Race to the Bottom?”, **International Interactions**, 38(3), 267-294. DOI: 10.1080/03050629.2012.676496.
- Blanton, R. G., Blanton, S. L. ve Peksen, D. (2015) “The Impact of IMF and World Bank Programs on Labor Rights”, **Political Research Quarterly**, 68(2), 324-336.
- Blanton, R. ve Blanton, S. L. (2016) “Globalization and Collective Labor Rights”, **Sociological Forum**, 1-23, DOI: 10.1111/socf.12239.
- Busse, M. (2003) “Do Transnational Corporations Care about Labor Standards?”, **The Journal of Developing Areas**, 36(2), 39-57.
- Chaison, G. (2012) **The New Collective Bargaining**, New York: Springer.
- Dreher, A. ve Gaston, N. (2007) “Has Globalisation Really had no Effect on Unions?”, **KYKLOS**, 60(2), 165-186.
- Dursun, G. ve Denктаş, E. (2020) “Toplu Pazarlık ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Asimetrik Nedensellik İlişkisi: Yüksek Gelirli OECD Ülkelerinden Yeni Kanıtlar”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 3, 1387-1408.
- Enderwick, P. (2006) **Globalization and Labor**, Philadelphia: Chelsea House Publishers.
- Gao, J., Xu, W. ve Zhang, L. (2021) “Tourism, Economic Growth, and Tourism-Induced EKC Hypothesis: Evidence from the Mediterranean Region”, **Empirical Economics**, 60, 1507-1529. <https://doi.org/10.1007/s00181-019-01787-1>.

- Gaston, N. (2000) “Unions and the Decentralisation of Collective Bargaining in a Globalising World”, **Osaka University The Institute of Social and Economic Research Discussion Paper**, Paper No. 495, 1-27.
- Ghose, A. K., Majid, N. ve Ernst, C. (2010) **The Global Employment Challenge**, Geneva: International Labour Office.
- Gozgor, G. ve Can, M. (2017) “Does Export Product Quality Matter for CO2 Emissions? Evidence from China”, **Environmental Science and Pollution Research**, 24, 2866-2875. DOI 10.1007/s11356-016-8070-6.
- Griffin, K. (2003) “Economic Globalization and Institutions of Global Governance”, **Development and Change**, 34(5), 789-808.
- Gygli, S., Haelg, F., Potrafke, N. ve Sturm, J. E. (2019) “The KOF Globalisation Index-Revisited”, **Review of International Organizations**, 14(3), 543-574.
- Hessami, Z. ve Baskaran, T. (2013) “Has Globalization Affected Collective Bargaining? An Empirical Test, 1980-2009”, **University of Konstanz Department of Economics Working Paper Series 2013-02**, 1-25.
- Kerrissey, J. (2015) “Collective Labor Rights and Income Inequality”, **American Sociological Review**, 80(3), 626-653.
- Keune, M. ve Schmidt, V. (2009) “Global Capital Strategies and Trade Union Responses: Towards Transnational Collective Bargaining?”, **International Journal of Labour Research**, 1(2), 9-26.
- Mert, M. ve Bölük, G. (2016) “Do Foreign Direct Investment and Renewable Energy Consumption Affect the CO2 emissions? New Evidence from a Panel ARDL Approach to Kyoto Annex Countries”, **Environmental Science and Pollution Research**, 23, 21669-21681. DOI 10.1007/s11356-016-7413-7.
- Mosley, L. ve Uno, S. (2007) “Racing to the Bottom or Climbing to the Top?”, **Comparative Political Studies**, 40(8), 923-948.
- Neumayer, E. ve De Soysa, I. (2006) “Globalization and the Right to Free Association and Collective Bargaining: An Empirical Analysis”, **World Development**, 34(1), 31-49.
- OECD (2019) **OECD Employment Outlook 2019: The Future of Work**, Paris: OECD Publishing, <https://doi.org/10.1787/9ee00155-en>.
- OECD (2021) Trade Unions and Collective Bargainig, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TUD#> [Erişim Tarihi: 03.02.2021].
- Okafor, E. E. ve Akinwale, A. A. (2012) “Globalization and Collective Bargaining in Nigeria”, **European Journal of Business and Management**, 4(11), 88-94.
- Oxford Economics (2019) **How Robots Change the World: What Automation Really Means for Jobs and Productivity**, Oxford: Oxford Economics Ltd.
- Öztürk, Z. ve Öz, D. (2016) “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü Ülkelerinde Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Nedensellik Analizi”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16(2), 37-48.

- Peksen, D. ve Pollock, J. M. (2021) “Economic Globalization and Labor Rights: A Disaggregated Analysis”, **Human Rights Review**.
<https://doi.org/10.1007/s12142-021-00628-y>.
- Pesaran, M. H. (2004) “General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels”, **CESifo Working Paper, No. 1229**, Center for Economic Studies and IFO Institute (CESifo), Munich.
- Pesaran, M. H. (2007) “A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-Section Dependence”, **Journal of Applied Econometrics**, 22, 265-312.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. ve Smith, R. P. (1999) “Pooled Mean Group Estimation of Dynamic Heterogeneous Panels”, **Journal of the American Statistical Association**, 94(446), 621-634.
- Pesaran, M.H. ve Smith, R. (1995) “Estimating Long-Run Relationship from Dynamic Heterogeneous Panels”, **Journal of Econometrics**, 68(1), 79-113.
- Piazza, J. A. (2005) “Globalizing Quiescence: Globalization, Union Density and Strikes in 15 Industrialized Countries”, **Economic and Industrial Democracy**, 26(2), 289-314. DOI: 10.1177/0143831X05051518.
- Rama, M. (2003) “Globalization and the Labor Market”, **The World Bank Research Observer**, 18(2), 159-186. DOI: 10.1093/wbro/lkg010.
- Rodrik, D. (2018) **Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy**, Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Savran, S. (2007) “Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni: Emperyalizmin ve Savaşın Yeni Dinamikleri”, Alan Freeman ve Boris Kagarlitsky (Haz.), **Küreselleşmenin Krizi** (Çev. Tuncel Öncel) içinde, Yordam Kitap: İstanbul, 148-192
- Slaughter, M. J. (2007) “Globalization and Declining Unionization in the United States”, **Industrial Relations**, 46(2), 329-346.
- Smith, J. (2006) “Economic Globalization and Labor Rights: Towards Global Solidarity”, **Notre Dame Journal of Law, Ethics & Public Policy**, 20(2), 873-882.
- Swamy, P. A. (1970) “Efficient Inference in a Random Coefficient Regression Model”, **Econometrica**, 38(2), 311-323.
- Şenses, F. (2016) “Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?” Fikret Şenses (Der.), **Neoliberal Küreselleşme ve Kalkınma: Seçme Yazılar (3. Baskı)** içinde, İstanbul: İletişim Yayınları, 235-280.
- The Global Economy (2021) Indicators,
<https://www.theglobaleconomy.com/download-data.php> [Erişim Tarihi: 10.03.2021].
- Traxler, F. (1994) “Collective Bargaining: Levels and Coverage”, **OECD Employment Outlook 1994** içinde, Paris: OECD Publishing, 167-208.
- Wade, R. H. (2004) “Is Globalization Reducing Poverty and Inequality?”, **World Development**, 32(4), 567-589.

WIID (2021) **World Income Inequality Database**,

<https://www.wider.unu.edu/project/wiid-%E2%80%93-world-income-inequality-database> [Erişim Tarihi: 03.02.2021].

Williamson, J. (1990) “What Washington Means by Policy Reform”, John Williamson (Ed.), **Latin American Adjustment: How Much has Happened?** içinde, Washington, DC: Institute for International Economics, 7-20.

World Bank (2021) **World Development Indicator**,

<https://data.worldbank.org/indicator> [Erişim Tarihi: 03.02.2021].

Wu, Y. H. ve Lin, E. S. (2011) “Does Purchasing Power Parity Hold Following the Launch of the Euro? Evidence from the Panel Unit Root Test”, **Applied Economics Letters**, 18(2), 167-172. DOI: 10.1080/13504850903442970.

Yaghmaian, B. (2002) “The Political Economy of Global Accumulation and Its Emerging Mode of Regulation”, Berch Berberoglu (Ed.), **Labor and Capital in the Age of Globalization: The Labor Process and the Changing Nature of Work in the Global Economy** içinde, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 125-144.